

Svetlana Kosova

Vilniaus universiteta
Užsienio kalbų institutas
Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius, Lietuva
Tel. :+ 370 5 268 7275
El. paštas: sveta033@yahoo.fr
Moksliniai interesai: leksikologija,
morfologija

Aistė Lukoševičiūtė

Vilniaus universitetas
Užsienio kalbų institutas
Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius, Lietuva
Tel.:+ 370 6 7083117
El. paštas: aist.luko@gmail.com
Moksliniai interesai: leksikologija,
morfologija

SPALVĄ REIŠKIANČIŲ BŪDVARDŽIŲ DERINIMAS SU DAIKTAVARDŽIAIS LIETUVIŲ IR PRANCŪZŲ KALBOSE

Lietuvių ir prancūzų kalbose būdvardžiai plačiai vartojami tiek kasdienėje kalboje, tiek literatūroje, o bene svarbiausias taisyklingo jų vartojimo aspektas – būdvardžių derinimas su daiktavardžiais. Šiame straipsnyje analizuojami minėtųjų kalbų spalvą reiškiantys būdvardžiai ir jų derinimas su daiktavardžiais, kuriuos apibūdina. Tiriamos būdvardžių rūšys bei funkcijos minėtose kalbose, didžiausią dėmesį sutelkiant ties spalvą reiškiančiais būdvardžiais. Remiantis pavyzdžiais, analizuojama kokiomis kategorijomis šie būdvardžiai derinami prancūzų bei lietuvių kalbose. Šių dviejų kalbų būdvardžių derinimas su daiktavardžiais gerokai skiriasi. Skiriasi ir spalvą reiškiančių būdvardžių pozicija daiktavardinėse frazėse, kas taip pat turi įtakos jų derinimui. Straipsnio tikslas – atskleisti spalvą reiškiančių būdvardžių derinimo su daiktavardžiais lietuvių ir prancūzų kalbose panašumus bei skirtumus, iliustruojant juos surinktais pavyzdžiais.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: lietuvių ir prancūzų kalbos, būdvardis, daiktavardis, spalva, derinimas.

Įvadinės pastabos

Daugelyje pasaulio kalbų žodžiai yra skirstomi į tam tikras kalbos dalis, atsižvelgiant į tai, kokios gramatinės kategorijos joms būdingos. Kalbotyros ir morfologijos specialistai vieningai sutinka, jog viena svarbiausių ir universaliausių kalbos dalių bet kurioje pasaulio kalboje yra daiktavardis. Regis, pasaulyje neegzistuoja jokia natūralioji kalba, kurioje nerastumėme atskiros daiktavardžių klasės. Kiek kitokia situacija susidariusi kalbant apie būdvardžių klasę, ši, pasak žymaus lingvisto V. Plungian nuorodos po citatos, „...nėra universali, nes egzistuoja ne visuomet ir jos apimtis įvairiose kalbose gerokai skiriasi“ (2010, p. 98). Vis dėlto lietuvių ir prancūzų kalbose, kurios nagrinėjamos šiame straipsnyje, būdvardžiai sudaro atskirą klasę, kuri dar ir yra itin plati ir turtinga savo apimtimi. Būtent ši, būdvardžių klasė, o tiksliau – spalvą reiškiantys būdvardžiai, analizuojami šiame straipsnyje. Tačiau apie daiktavardžius užsiminta ne veltui, mat jie glaudžiai susiję su būdvardžiais, o šiame straipsnyje koncentruojamasi ties spalvą reiškiančių būdvardžių derinimu su daiktavardžiais.

Šio straipsnio **tikslas** – ištirti ir palyginti lietuvių bei prancūzų kalbose vartojamus spalvą žyminčius būdvardžius daiktavardiniuose sakiniuose – jų reikšmes, derinimo panašumus bei skirtumus.

Tyrimo **objektas** – spalvą žymintys būdvardžiai bei jų derinimas su daiktavardžiais lietuvių bei prancūzų kalbose. Tiriamąją medžiagą sudaro pavyzdžiai išrinkti iš prancūzų grožinės literatūros kūrinių ir palyginti su lietuvių autorių vertimais į lietuvių kalbą. Analizė atlikta naudojant kokybinį tyrimo metodą, aprašant ir gramatiškai nagrinėjant iliustruojamus būdvardžius.

Būdvardžių reikšmė, tipai ir rūšys

„Būdvardis yra kalbos dalis, reiškianti daikto ypatybę“ (Paulauskienė 1994, p. 166) – taip apibūdinamas būdvardis daugelyje gramatikų, teigia lietuvių kalbos tyrinėtoja A. Paulauskienė. Ji priduria, jog kalbant apie fleksines kalbas (tas, kuriose gramatinės žodžių kategorijos ir sintaksiniai santykiai reiškiami kintančiomis galūnėmis), būtina paminėti, jog būdvardis gimine, skaičiumi ir linksniu (kai kuriose kalbose, pavyzdžiui, lietuvių) derinamas su daiktavardžiu.

Pagal semantinę funkciją būdvardžių yra dvejopų: kokybinių (*adjectifs qualitatifs*) ir santykinių (*adjectifs relationnels*). Toks būdvardžių skirstymas būdingas tiek lietuvių, tiek prancūzų kalboje. Kokybiniai būdvardžiai yra laipsniuojami. Tuo tarpu santykiniai būdvardžiai nėra laipsniuojami ir nusako daikto ypatybę netiesiogiai, t. y., kito daikto, veiksmo, skaičiaus santykiu, pavyzdžiui, *un câble métallique* (liet. metalinis kabelis).

Būdvardžių derinimo su daiktavardžiais kategorijos.

Būdvardžio vieta daiktavardiniame sakinyje

Prancūzų morfologijos tyrinėtojai vieningai sutinka, jog prancūzų kalbos būdvardis derinamas su daiktavardžiu dviem kategorijomis – gimine ir skaičiumi. Tuo tarpu lietuvių kalboje būdvardis su daiktavardžiu derinamas trimis kategorijomis – gimine, skaičiumi bei linksniu. Lietuvių kalbos būdvardžiai turi dvi gimines – vyriškąją ir moteriškąją, kaip ir prancūzų kalboje – *le féminin* (moteriškoji) ir *le masculin* (vyriškoji). Abiejose kalbose skaičiaus kategoriją sudaro dvi formos – vienskaita (*le singulier*) ir daugiskaita (*le pluriel*).

Kalbant apie linksnio kategoriją, lietuvių kalboje yra septyni gramatiniai linksniai. Lietuvių kalboje būdvardis šiuo aspektu visuomet privalo būti suderintas su daiktavardžiu. Tuo tarpu besiformuojant standartinei prancūzų kalbai, ši XVI a. prarado linksniavimą, kuris buvo lotynų kalboje, taigi nei daiktavardžiai, nei būdvardžiai prancūzų kalboje nėra linksniuojami.

Nors kaip jau minėta anksčiau, prancūzų kalbos būdvardis su daiktavardžiu derinamas tik giminės ir skaičiaus kategorijomis, taip pat egzistuoja derinimo išimčių, apie kurias išsamiai aprašyta M. Grevisse gramatikose. Šis lingvistas atkreipia dėmesį į tai, jog kai kurie būdvardžiai nėra kaitomi, todėl jų forma nekinta nepriklausomai nuo daiktavardžio giminės ar skaičiaus (pavyzdžiui, *un jeune homme* – jaunas vyras, *une jeune femme* – jauna moteris)

(Grevisse 1995, p. 93). Be to, jis pabrėžia, jog prancūzų kalboje didelę reikšmę turi būdvardžio vieta vardažodiniame sakinyje (Grevisse 1995, p. 105). Didžioji dauguma prancūzų kalbos būdvardžių vartojami po daiktavardžio. Tai dažniausiai santykiniai būdvardžiai bei analitinės būdvardinės konstrukcijos, daugiaskiemieniai ir reiškiantys formą bei spalvą būdvardžiai. Taip pat yra išimtinių būdvardžių, vartojamų tik prieš daiktavardį, pavyzdžiui, *beau* (gražus), *joli* (gražus), *vieux* (senas), *mauvais* (blogas), *gros* (didelis), *grand* (didelis), *petit* (mažas), *bon* (geras), *vrai* (tikras), *nouveau* (naujas) ir t. t. bei maža dalis tokių, kurie gali būti vartojami abiejose pozicijose, tačiau esmingai kintant jų semantinei reikšmei. Kalbant apie spalvą žyminčius būdvardžius, jie vartojami po daiktavardžio, kurį apibūdina. Tuo tarpu lietuvių lingvistai sutinka, jog griežtų būdvardžio vietos daiktavardinėje frazėje taisyklių nėra, o, nepaisant to, kokia yra būdvardžio vieta, jo semantinė reikšmė nekinta.

Trys spalvą reiškiančių būdvardžių tipai

Kalbant apie spalvą žyminčius būdvardžius, prancūzų lingvistai M. Grevisse ir A. Gosse (1995, p. 101) išskiria tris tokių būdvardžių tipus. Pirmąjį sudaro paprastieji spalvą žymintys būdvardžiai, kurie yra sudaryti iš vieno žodžio. Jie derinami su daiktavardžiu gimine bei skaičiumi.

Antrasis tipas – tai sudėtiniai spalvą žymintys būdvardžiai, sudaryti iš dviejų ir daugiau žodžių junginių. Tokie junginiai gali būti sudaryti iš spalvą reiškiančio būdvardžio ir kito būdvardžio, apibūdinančio tą spalvą, pavyzdžiui, *noir métallique* (metalinė juoda). Taip pat gali būti dviejų spalvą reiškiančių būdvardžių kombinacija, tuomet šie du būdvardžiai jungiami brūkšneliu, pavyzdžiui, *gris-vert* (pilka žalia). Kai antrasis būdvardinio junginio žodis yra daiktavardis, brūkšnelis nėra būtinas, pavyzdžiui, *rouge tomate* (pomidoro raudona). Taip pat kartais reikalingi jungiamieji žodeliai, kaip, pavyzdžiui, *café au lait* (kavos su pienu spalva). Visais šiais išvardytais atvejais, sudėtiniai būdvardžiai nekeičia savo formos ir nėra derinami su daiktavardžiais jokia kategorija.

Galiausiai trečiasis tipas – tai spalvą žymintys būdvardžiai, kilę iš daiktavardžių. Jie gali būti paprastieji arba sudėtiniai. Tokie būdvardžiai taip pat nekaitomi nei gimine, nei skaičiumi, bet svarbu paminėti, jog šiuo atveju egzistuoja kelios išimtys, kuomet daiktavardis, tapęs būdvardžiu varijuoja ir skaičiumi, ir gimine. M. Grevisse (2008, p. 717) išskiria šiuos būdvardžius: *écarlate* (skaisčiai raudonas), *mauve* (rausvai violetinis), *pourpre* (purpurinis), *rose* (rožinis). Kituose šaltiniuose prie tokių būdvardžių priskiriami ir šie: *fauve* (rusvai gelsvas), *incarnat* (šviesiai raudonas), *vermeil* (skaisčiai raudonas).

Būdvardžių laipsniavimas ir jų įvardžiuotinė forma

Toliau kalbant apie būdvardžių derinimą su daiktavardžiais, būtina paminėti jų laipsniavimą bei lietuvių kalbai būdingą įvardžiuotinę formą. Įvardžiuotinę formą turi tik kokybiniai, prie jų galūnių prisijungiant įvardiniam elementui, taigi įvardžiuotinis būdvardis turi dvi kintamąsias galūnes, be to, yra linksniuojamas bei kaitomas giminėmis ir skaičiais. Tokios įvardžiuotinės formos prancūzų kalboje neegzistuoja. Tačiau tiek lietuvių, tiek prancūzų

kalbos būdvardžiams būdingas laipsniavimas. Lietuvių kalboje išskiriami trys būdvardžių laipsniai: nelyginamasis (*raudonas*), aukštesnysis (*raudonesnis*) bei aukščiausiasis (*raudoniausias*). Būdvardžiai paprastai laipsniuojami priesagų pagalba, tačiau galima pamatyti atvejų, kuomet būdvardžio laipsnis nusakomas pasitelkiant panaudojus tokius žodžius kaip *labiau*, *labiausiai*, pavyzdžiui, *labiau raudonas*, *labiausiai raudonas*.

Prancūzų, panašiai, kaip ir lietuvių kalboje, egzistuoja trys būdvardžių laipsniai: nelyginamasis (*le positif*), lyginamasis laipsnis (*le comparatif*), išreiškiantis daikto ypatybę, ją lyginant su kito daikto savybe. Nusakyti tokį palyginimą pasitelkiami trys žodeliai: *aussi* (nusako lygybę), *plus* (nusako daikto pranašumą kito daikto atžvilgiu) bei *moins* (nusako menkumą kito daikto atžvilgiu). Svarbu paminėti, jog yra maža dalis būdvardžių, kurie laipsniuojami netaisyklingai, pavyzdžiui, *bon* (liet. *geras*) – *meilleur* (liet. *geresnis*) – *le meilleur* (liet. *geriausias*). Aukščiausiasis laipsnis (*le superlatif*) sudaromas naudojant lyginamąją (*le comparatif*) būdvardžio formą bei žymimąjį artikelį *le* arba *la* (*le plus rouge* – *raudoniausias*).

Taigi, kalbant apie būdvardžius, lietuvių kalboje jie yra derinami su daiktavardžiais trimis kategorijomis – gimine, skaičiumi bei linksniu. Prancūzų kalboje būdvardžiai kaitomi tik gimine bei skaičiumi, nes neturi gramatinių linksnių kategorijos, be to, išimtiniais atvejais iš vis nekeičia savo formos, neatsižvelgiant nei į modifikuojamojo daiktavardžio giminę, nei skaičių. Be to, paminėtas būdvardžių įvardžiavimas bei laipsniavimas bei tokių būdvardžio formų derinimas su daiktavardžiais. Toliau straipsnyje su konkrečiais pavyzdžiais nagrinėjami visi šie aptarti spalvą reiškiančių būdvardžių derinimo su daiktavardžiais aspektai. Pirmiausia analizuojami prancūzų kalbos spalvą reiškiantys būdvardžiai bei visi trys jų tipai. Toliau analogiškai analizuojami lietuvių kalbos spalvą reiškiančių būdvardžių pavyzdžiai.

Prancūzų kalbos spalvą reiškiantys būdvardžiai ir jų derinimas su daiktavardžiais

1. Paprastieji spalvą reiškiantys būdvardžiai

Pasak lingvisto N. Grevisse (2008, p. 715), prancūzų kalboje spalvą reiškiantys būdvardžiai skirstomi į tris pagrindinius tipus, kurių pirmąjį sudaro paprastieji spalvą reiškiantys būdvardžiai, t. y. sudaryti iš vieno žodžio. Šiam tipui nepriklauso daiktavardžiais išreikšti spalvą reiškiantys būdvardžiai bei kitų kalbų skoliniai. Pirmojo tipo spalvą reiškiantys būdvardžiai derinami su daiktavardžiais skaičiumi ir gimine. Toliau analizuojami šių būdvardžių pavyzdžiai (žr. 1 lentelę).

1, 2 ir 3 pavyzdyje vartojamas būdvardis *bleu* (*mėlynas*), kuris priklauso paprastųjų spalvą reiškiančių būdvardžių tipui, todėl yra derinamas su daiktavardžiais giminės bei skaičiaus kategorijomis. 1 pavyzdyje būdvardis *bleu* apibūdina vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį, todėl yra vartojamas savo pagrindine forma, t. y., neįgyja jokios papildomos galūnės. 2 pavyzdyje tas pats būdvardis apibūdina moteriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį, todėl įgauna moteriškąją giminę žyminčią galūnę –*e*: *bleue*.

1 lentelė. Paprastieji prancūzų kalbos spalvą žymintys būdvardžiai

1. „...leur visage masqués par le voile bleu “. (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 7)	„...užsidangstę veidus mėlynu audeklu “. (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 5)
2. „... la toile bleue sur leurs yeux“. (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 7)	„...jos traukėsi ant akių mėlynus apdangalus “. (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 5)
3. „Quelquefois les hommes bleus rencontraient un des leurs...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 20)	„Kartais mėlynieji žmonės užtinka saviškį...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 12)
4. „Le soleil éclairait son visage brun ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 25)	„Saulė švietė jo rusvą veidą ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 15)
5. „...la grande tente de laine brune ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 10)	„...didelę rudos vilnos palapinę...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 7)
6. „ Les yeux noirs , pareils à des gouttes de métal...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 8)	„ Juodos akys tarsi lydyto metalo lašai...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 5)
7. „La pleine lune apparaissait dans le ciel noir ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 35)	„ Juodame dangaus skliaute sužibo pilnatis...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 20)
8. „...comme si on avait quitté la nuit noire ...“ (Frédéric Beigbeder, 2001: <i>L'amour dure trois ans</i> , 32)	„...lyg būtume iš juodžiausios nakties išėję...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Meilė trunka trejus metus</i> , 32)
9. „... disque blanc magnifiquement dilaté“. (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 35)	„... baltas , nepaprastai didelis diskas “. (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 20)
10. „Il fallait jeter des fleurs blanches dans les vagues...“ (Frédéric Beigbeder, 2001: <i>L'amour dure trois ans</i> , 7)	„Į bangas reikėjo mesti baltas gėles ...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Meilė trunka trejus metus</i> , 6)

3 pavyzdyje šis būdvardis vartojamas apibūdinant vyriškosios giminės daugiskaitos daiktavardį, todėl įgyja daugiskaitos formai būdingą galūnę –s.

Kad paprastieji spalvą žymintys būdvardžiai derinami su daiktavardžiais gimine bei skaičiumi įrodo ir 4 bei 5 pavyzdžiai. Šiuose pavyzdžiuose vartojamas spalvą žymintys būdvardis *brun* (*rudas*). 4 pavyzdyje jis apibūdina vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį, todėl vartojamas savo pagrindine forma, o 5 pavyzdyje įgyja galūnę –e: *brune*, nes vartojamas apibūdinant moteriškosios giminės daiktavardį.

6, 7 ir 8 pavyzdžiai iliustruoja spalvą žyminčio būdvardžio *noir* (*juodas*) vartojimą. 6 pavyzdyje apibūdinamas vyriškosios giminės daugiskaitos daiktavardis, todėl būdvardis įgyja paprastai daugiskaitą žyminčią galūnę –s. 7 pavyzdyje šis būdvardis vartojamas apibūdinant vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį, todėl neįgauna jokios papildomos galūnės, o štai 8 pavyzdyje būdvardis derinamas su moteriškosios giminės vienaskaitos daiktavardžiu, todėl įgyja tai žyminčią galūnę –e.

9 ir 10 pavyzdžiai taip pat iliustruoja spalvą žyminčių būdvardžių derinimą su daiktavardžiais. Šiuose pavyzdžiuose vartojamas būdvardis *blanc* (*baltas*). 9 pavyzdyje šis būdvardis derinamas su vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardžiu, todėl neįgyja jokios galūnės. Tačiau 10 pavyzdyje daiktavardis, kurį apibūdina, yra moteriškosios giminės daugiskaitos

formos, todėl yra suderintas šiais dviem parametrais. Tačiau šis būdvardis yra išskirtinis tuo, jog prieš moteriškajai giminei žymėti būdingą galūnę *-e* įsiterpia prancūzų kalboje netariamoji raidė *h*, taigi galutinė moteriškoji šio būdvardžio forma – *blanches*.

Išnagrinėjus šiuos prancūzų kalbos spalvą žyminčių būdvardžių vartojimo pavyzdžius, galima įsitikinti, jog prancūzų kalbos paprastieji būdvardžiai derinami su daiktavardžiais, kuriuos apibūdina, gimine bei skaičiumi. Prancūzų kalbos spalvą reiškiantiems būdvardžiams būdinga prisijungti moteriškąją giminę žyminčią galūnę *-e*, jeigu daiktavardis, kurį apibūdina, yra moteriškosios giminės. Tuo tarpu vyriškosios giminės daiktavardžius apibūdinantys spalvą žymintys būdvardžiai išlieka nepakitę, t. y. neprisijungia jokios galūnės. Skaičių – vienaskaitą ar daugiskaitą – nurodo prisijungusi galūnė *-s*.

Kalbant apie moteriškąją giminę nurodančią galūnę *-e*, kiek kitokia situacija būdvardžių, kurie savo pradinėje formoje jau turi šią galūnę, pavyzdžiui, *rouge* (raudonas), *jaune* (geltonas). Tokie būdvardžiai neprisijungia papildomos galūnės, net kai apibūdina moteriškosios giminės daiktavardį. Tai reiškia, jog šių būdvardžių moteriškoji ir vyriškoji forma sutampa, taigi, jų forma kinta tik atsižvelgiant į daiktavardžio, kurį apibūdina, skaičių.

2 lentelė. Paprastieji spalvą reiškiantys būdvardžiai, kurių moteriškoji ir vyriškoji forma sutampa

11. Le tombeau brillait sur la pente de la colline rouge . (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 27)	Kapas švytėjo raudonos kalvos šlaite. (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 16)
12. „... d'un gros monsieur rouge ?“ (Antoine de Saint-Exupéry, 1999: <i>Le petit prince</i> , 33)	„... už storo pono raudonu veidu ...?“ (Antoine de Saint-Exupéry, 2011: <i>Mažasis princas</i> , 32)
13. „Les grosses fourmis rouges ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 77)	„Didelės raudonos ... skruzdelės .“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 42)
14. „ Le sable jaune ... le sable léger glissait...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 13)	„ Smėlis geltonas ... lengvas smėlis čiuožė...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 8)
15. „...le port de l' étoile jaune ...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 37)	„... geltonos žvaigždės nešiojimas...“ (Frédéric Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 45)

Pavyzdžiuose 11, 12 bei 13 iliustruojamas būdvardžio *rouge* (*raudonas, raudona*) vartojimas. Šio būdvardžio moteriškosios ir vyriškosios giminės forma sutampa. 11 pavyzdyje būdvardis *rouge* apibūdina moteriškosios giminės vienaskaitos būdvardį, o 12 pavyzdyje – vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį, tačiau abiejuose pavyzdžiuose vartojamo būdvardžio forma ta pati – *rouge*. 13 pavyzdyje tas pats būdvardis *rouge* vartojamas su moteriškosios giminės daugiskaitos daiktavardžiu, todėl įgyja daugiskaitą žyminčią galūnę *-s*.

14 bei 15 pavyzdžiai parodo būdvardžio *jaune* (*geltonas, geltona*) derinimą su daiktavardžiais. Šis būdvardis taip pat kaip ir *rouge* turi tokią pačią formą tiek moteriškajai, tiek vyriškajai giminei nurodyti. 14 pavyzdyje šis būdvardis apibūdina vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį, o 15 pavyzdyje – moteriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį, tačiau aiškiai matyti, jog būdvardžio forma ta pati, nepriklausomai nuo daiktavardžio giminės.

2. Sudėtiniai spalvą reiškiantys būdvardžiai

Sudėtiniai spalvą reiškiantys būdvardžiai, t. y. tie, kurie sudaryti iš dviejų žodžių, gali būti išreikšti būdvardžio ir daiktavardžio junginiu arba dviejų būdvardžių junginiu, kurio du elementai gali būti sujungti jungtuku *et (ir)*, arba brūkšniu.

Tokie sudėtiniai būdvardžiai, kuriems išreikšti naudojamas būdvardžio ir daiktavardžio junginys, nėra derinami su daiktavardžiais, neatsižvelgiant nei į jų giminę, nei į skaičių. Tai iliustruoja 16–20 pavyzdžiai.

3 lentelė. Sudėtiniai būdvardžiai, išreikšti būdvardžio ir daiktavardžio junginiu

16. „ Le haut du pare-brise est vert émeraude ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 393)	„Stiklas viršuje nudažytas smaragdine žalia spalva ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 250)
17. „...aux yeux clairs, bleu azur ...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 34)	„...šviesiomis dangaus mėlynumo akimis...“ (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 56)
18. „...Lala regardait les nacres roses, jaune paille ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 154)	„Lala žiūrinėja ... kriaukles: rausvas, geltonas it šiaudai ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 95)
19. „...mon père un costume bleu marine “ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 111)	„...o tėvas vilkėjo tamsiai mėlynos spalvos kostiumą“. (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 207)
20. „...et je devenais rouge pivoine “ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 47)	„...pasidarydavau raudonas kaip bijūnas “. (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 81)

16 pavyzdyje pateikiamas būdvardžio *vert émeraude* derinimas su vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardžiu. Šiuo atveju būdvardis jokios papildomos galūnės neįgyja. Lygiai tokiu pat principu sudėtiniai spalvą reiškiantys būdvardžiai vartojami 19 ir 20 pavyzdžiuose, kur jie taip pat apibūdina vyriškosios giminės vienaskaitos būdvardžius.

Tuo tarpu 17 pavyzdyje pateiktas daiktavardis yra daugiskaitos formos, tačiau būdvardis neįgauna daugiskaitą žyminčios galūnės. O 18 pavyzdys iliustruoja kaip sudėtinis būdvardis *jaune paille* vartojamas su moteriškosios giminės daiktavardžiu. Aiškiai matyti, jog būdvardis neįgauna giminę indikuojančios galūnės, taigi yra nederinamas.

Sudėtiniai prancūzų kalbos būdvardžiai, žymintys spalvą gali būti išreikšti dviejų būdvardžių junginiu. Tokio tipo sudėtinius būdvardžius galima išskirti į du pogrupius. Pirmąjį pogrupį sudarytų tokie dviejų būdvardžių junginiai, kurių pirmasis – paprastasis spalvą žymintis būdvardis, o antrasis – papildo pirmąjį, nurodydamas spalvos intensyvumą ar tam tikrą atspalvį. Antrąjį pogrupį sudarytų tokie sudėtiniai būdvardžiai, kurie sudaryti iš dviejų būdvardžių, sujungtų jungtuku „*et*“ (*ir*) arba brūkšniu.

4 lentelė. Būdvardžiai, išreikšti dviejų būdvardžių junginiu

21. „... la mer est immense, bleu-gris ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 79)	„... jūra tyso bekraštė, pilkšvai mėlyna ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 43)
22. ...les longs rubans d'algues vert-noir ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 154)	„...ir ilgus dumblių kaspinus, juodai žalius ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 95)
23. „... avec des sièges profonds en skai vert sombre “. (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 392)	„...su giliomis sėdynėmis, aptrauktomis dirbtine tamsiai žalia oda “. (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 250)
24. „...de velours côtelé rouge vif ...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 58)	„...velvetinius ryškiai raudonos spalvos džinsus...“ (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 104)
25. „...au bleu profond de la mer .“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 31)	„...su sodriu jūros mėliu .“ (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 51)
26. „...un grand nuage ..., rose et jaune ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 271)	„...plevena keistas rūkas, didelis..., rausvas ir geltonas debesis ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 170)
27. „...la poussière ocre et rose ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 97)	„...mirguliuoja rausvos ir ochrinės dulksės “. (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 57)
28. „Il y a même des lézards gris et vert “. (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 78)	„Pasitaiko netgi pilkų ir žalių driežų “. (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 43)
29. „Elle regarde la mer grise et bleue ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 85)	„Ji žiūri į pilką ir mėlyną jūrą ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 48)
30. „...une sorte de crevasse grise et rouge ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 26)	„...virto savotišku raudonu ir pilku tarpekliu ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 15)

21 ir 22 pavyzdžiai iliustruoja sudėtinių spalvą žyminčių būdvardžių, išreikštų dviem būdvardžiais sujungtais brūkšniu, vartojimą ir derinimą su daiktavardžiais. 21 pavyzdyje būdvardis apibūdina moteriškosios giminės vienaskaitos, o 22 – vyriškosios giminės daugiskaitos daiktavardį, tačiau abiem atvejais abu sudėtinio būdvardžio elementai neturi prisijungę galūnių, indikuojančių giminę ar skaičių. Taigi, tokie būdvardžiai nėra derinami su daiktavardžiais, kuriuos apibūdina.

23, 24 ir 25 pavyzdžiuose vartojami sudėtiniai spalvą žymintys būdvardžiai, kurių vienas iš elementų nurodo minimos spalvos atspalvį, ryškumą, intensyvumą. Tokie būdvardžiai taip pat nėra derinami su daiktavardžiais. 23 ir 24 pavyzdžiuose šie sudėtiniai būdvardžiai vartojami apibūdinant vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardžius, o 25 pavyzdyje – moteriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį. Tačiau visais šiais trimis atvejais būdvardžiai vartojami savo pradine forma, t. y., be jokių papildomų galūnių. Tai leidžia daryti išvadą, jog tokie spalvą žymintys būdvardžiai nėra derinami su daiktavardžiais.

Sudėtiniai spalvą reiškiantys būdvardžiai, išreikšti dviem būdvardžiais, tarp kurių yra jungtukas „et“ (*ir*) paprastai taip pat nėra derinami su daiktavardžiais, vis dėlto, tam tikrais atvejais jie derinami. Tokį skirtumą lemia semantinės priežastys. Kai sudėtinis būdvardis sudarytas iš dviejų būdvardžių sujungtų jungtuku „et“, tuomet atsižvelgiama į

tai, ar objektas suvokiamas kaip dviejų spalvų mišinys, ar kiekviena spalva traktuojama kaip du skirtingi požymiai. Pirmuoju atveju, abu būdvardžiai yra nederinami su daiktavardžiu. Antruoju atveju, abu būdvardžiai derinami. Pavyzdžiai 26, 27 ir 28 iliustruoja nederinamų sudėtinių būdvardžių, tarp kurių yra jungtukas „et“ vartojimą. 26 pavyzdyje vartojamas vyriškosios giminės, o 27 – moteriškosios giminės vienaskaitos daiktavardis, tačiau būdvardis, apibūdinantis pastarąjį daiktavardį, neįgauna jokios papildomos galūnės. 28 pavyzdyje vartojamas daugiskaitos daiktavardis, tačiau būdvardis *gris et vert* vartojamas savo pagrindine forma, t. y., be papildomų galūnių. Šiuose trijuose pavyzdžiuose vartojami būdvardžiai turi bendrą semantinę reikšmę – yra suvokiami kaip dviejų spalvų mišinys, o ne atskiri požymiai, o tai yra priežastis, dėl kurios jie nėra derinami su daiktavardžiais.

Kita pora pavyzdžių (29-30) iliustruoja sudėtinius būdvardžius, tarp kurių yra jungtukas „et“ ir kurie yra suvokiami kaip du atskiri objekto požymiai. Šie būdvardžiai derinami su daiktavardžiais atsižvelgiant į jų giminę ir skaičių. 29 ir 30 pavyzdžiuose vartojami moteriškosios giminės daiktavardžiai, o juos apibūdinančių būdvardžių abu elementai turi tai žyminčią galūnę –e.

3. Būdvardžiai, išreikšti daiktavardžiais

Paprastai spalvą žymintys būdvardžiai, išreikšti daiktavardžiais, nėra derinami su daiktavardžiais, kuriuos apibūdina. Vis dėlto, prancūzų kalbos lingvistai išskiria tam tikrus išimtinius daiktavardžius, kurie, naudojami kaip spalvą reiškiantys būdvardžiai, yra derinami su daiktavardžiais.

5 lentelė. Būdvardžiai, išreikšti daiktavardžiais

31. „...prince d’or aux yeux indigo ...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 23)	„...toks auksinis princas tamsiai mėlynomis akimis ...“ (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 36)
32. „...portait de grandes bottes marron “ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 51)	„...mūvėjo galingus rudos spalvos aulinius batus“. (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 88)
33. „...la poche de son manteau marron ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 269)	„...įsimeta sudžiūvusios duonos kriauklę į rudo palto kišenę...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 168)
34. „...aux espadrilles roses de chez Garcia...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 20)	„...avinčio rožinius vietos gamintojo sandalus ...“ (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 30)
35. „...flanqué de deux vieux pruneaux mauves qui pendaient“. (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 64)	„...įspraustą tarp dviejų kabančių šviesiai violetinių senstelėjusių slyvų “. (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 116)

31 pavyzdyje vartojamas daiktavardžiu išreikštas būdvardis *indigo*, kuris apibūdina vyriškosios giminės daugiskaitos daiktavardį, tačiau neįgauna daugiskaitą žyminčios galūnės. 32 ir 33 pavyzdžiuose iliustruojamas būdvardžio *marron* vartojimas, kurio, kaip daiktavardžio pradinė reikšmė – *kaštonas*, tačiau kai vartojamas kaip būdvardis, reiškia

rudas, ruda. Pirmuoju atveju šis būdvardis apibūdina moteriškosios giminės daugiskaitos daiktavardį, antruoju – vyriškosios giminės vienaskaitos daiktavardį, tačiau abiem atvejais šis būdvardis nėra derinamas.

34 ir 35 pavyzdžiuose pateikiami du būdvardžiai, kurie, nepaisant to, jog yra daiktavardiniai, derinami su daiktavardžiais. Vienas iš tokių būdvardžių – *rose* (34 pavyzdys) – *rožė*, tačiau kai vartojamas kaip būdvardis įgyja reikšmę *rausvas*. Minėtame pavyzdyje šis būdvardis apibūdina moteriškosios giminės daugiskaitos daiktavardį ir įgauna atitinkamą galūnę –*es*. 35 pavyzdyje vartojamas būdvardis *mauve*, kaip daiktavardis reiškiantis augalo *dedešva* pavadinimą, o kaip būdvardis – *violetinis*. Minėtame pavyzdyje šis būdvardis vartojamas su vyriškosios giminės daugiskaitos daiktavardžiu, todėl įgauna daugiskaitą žyminčią galūnę –*s*: *mauves*.

Lietuvių kalbos spalvą reiškiantys būdvardžiai ir jų derinimas su daiktavardžiais

1. Paprastieji spalvą reiškiantys būdvardžiai

Lietuvių kalboje spalvą reiškiantys būdvardžiai visuomet yra derinami su daiktavardžiais, kuriuos jie apibūdina. Lietuvių kalbos būdvardžių derinimą su daiktavardžiais apsunkina tai, jog šioje kalboje išgalėjęs linksniavimas, kurio jau nebėra šiuolaikinėje prancūzų kalboje. Taigi, lietuvių kalbos būdvardžiai su daiktavardžiais derinami pagal tris kriterijus: skaičiaus, giminės bei linksnio.

6 lentelė. Paprastieji lietuvių kalbos spalvą reiškiantys būdvardžiai

36. „...nuo to jos akys atrodo žalios “ (Frederic Beigbeder, 2009: <i>Meilė trunka trejus metus</i> , 34)	“...cela lui donne les yeux verts ” (Frédéric Beigbeder, 2001: <i>L'amour dure trois ans</i> , 34)
37. „...puošėsi užsidariusi žaliame kambarėlyje ...“ (Antoine de Saint-Exupéry, 2011: <i>Mažasis princas</i> , 33)	“...de se préparer à être belle, à l'abri de sa chambre verte ” (Antoine de Saint-Exupéry, 1999: <i>Le petit prince</i> , 31)
38. „...virė vanduo žaliajai arbatai “ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 21)	„...l'eau pour le thé vert “ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 37)
39. „...garsiai šaukiame geltoną taksį ...“ (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 169)	„...nous hélions un taxi jaune ...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 91)
40. „...privalėjo nešioti geltoną žvaigždę “ (Frederic Beigbeder, 2010: <i>Prancūziškas romanas</i> , 61)	„...le port de l'étoile jaune était obligatoire...“ (Frédéric Beigbeder, 2009: <i>Un roman français</i> , 37)
41. „... mėlyno dangaus fone dunksojo kitos uolos“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 16)	„...d'autres rochers contre le ciel bleu ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 28)
42. „Jo ilgos mėlynos rankos ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 18)	„Ses longues mains bleues ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 31)

Pavyzdžiuose 36, 37 ir 38 vartojamas paprastasis spalvą reiškiantis būdvardis *žalias*. 36 pavyzdyje jis derinamas su moteriškosios giminės daugiskaitos vardininko linksnio

daiktavardžiu. 37 pavyzdyje šis būdvardis apibūdina vyriškosios giminės vienaskaitos vietininko linksnio daiktavardį, su kuriuo yra derinamas šiais trimis aspektais. 38 pavyzdyje daiktavardis, kurį apibūdina šis būdvardis, yra moteriškosios giminės vienaskaitos naudininko linksnio, todėl įgyja atitinkamą galūnę. 39 pavyzdys iliustruoja būdvardžio *geltonas* derinimą su vyriškosios giminės vienaskaitos galininko linksnio daiktavardžiu. Šie du pavyzdžiai ypatingi tuo, jog juose vartojami spalvą reiškiantys būdvardžiai yra įvardžiuoti, todėl turi dvi kintamąsias galūnes. 40 pavyzdyje pateikiamas to paties būdvardžio *geltonas* derinimas su moteriškosios giminės vienaskaitos galininko linksnio daiktavardžiu, todėl būdvardis įgyja būdingą galūnę *-ą*. 41 ir 42 pavyzdžiuose vartojamas būdvardis *mėlynas*. Pirmuoju atveju jis derinamas su vyriškosios giminės vienaskaitos kilmininko linksnio daiktavardžiu, o antruoju – su moteriškosios giminės daugiskaitos vardininko linksnio daiktavardžiu. Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, paprastieji lietuvių kalbos spalvą žymintys būdvardžiai privalo būti suderinti su daiktavardžiu trimis kategorijomis: giminės, skaičiaus ir linksnio.

2. Sudėtiniai spalvą reiškiantys būdvardžiai

Lietuvių kalboje spalvai apibūdinti taip pat yra vartojami dūriniai, t. y. dviejų žodžių junginiai beirieveksmio ir būdvardžio junginiai. Pirmiausia nagrinėjami pirmojo tipo sudėtiniai spalvą žymintys būdvardžiai – dūriniai.

7 lentelė. Sudėtiniai spalvą reiškiantys būdvardžiai. Dūriniai

43. „Galima būti aukštam juodaplaukiui ir verkti“. (Frederic Beigbeder, 2009: <i>Meilė trunka trejus metus</i> , 3)	„On peut être grand, brun , et pleurer“. (Frédéric Beigbeder, 2001: <i>L'amour dure trois ans</i> , 4)
44. „...tikra laukinukė, nesutramdoma juodaplaukė ...“ (Frederic Beigbeder, 2009: <i>Meilė trunka trejus metus</i> , 17)	„...c'était une sauvageonne, brune indomptable...“ (Frédéric Beigbeder, 2001: <i>L'amour dure trois ans</i> , 17)
45. „Ir jeigu prie jūsų prieis auksaplaukis vaikinukas ...“ (Antoine de Saint-Exupéry, 2011: <i>Mažasis princas</i> , 108)	“Si alors un enfant vient à vous, s'il rit, s'il a des cheveux d'or ...” (Antoine de Saint-Exupéry, 1999: <i>Le petit prince</i> , 94)
46. „Didelės raudonos juodagalvės skruzdėlės ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 42)	„Les grosses fourmis rouges à tete noir ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 77)
47. „... kojos auksaspalvės kaip Toskanos dangus...“ (Frederic Beigbeder, 2009: <i>Meilė trunka trejus metus</i> , 17)	„...des jambes dorées comme le ciel de Toscane...“ (Frédéric Beigbeder, 2001: <i>L'amour dure trois ans</i> , 17)

Dūriniai dažniausiai sudaromi iš būdvardžių ir daiktavardžių junginio. Tai iliustruoja ir pateikti pavyzdžiai (43–47). 43 ir 44 pavyzdžiuose vartojamas būdvardis *juodaplaukis*, kuris abiem atvejais suderintas su sakinio veiksmiu gimine, skaičiumi bei linksniu. Pirmuoju atveju – vyriškosios giminės vienaskaitos naudininko linksnio, o antruoju atveju – moteriškosios giminės vienaskaitos vardininko linksnio. 45 pavyzdyje vartojamas būdvardis *auksaplaukis*, suderintas su daiktavardžiu, įgauna vyriškosios giminės vienaskaitos vardi-

ninko formą. 46 pavyzdys iliustruoja būdvardžio *juodagalvis* derinimą – šis būdvardis taip pat privalo būti suderintas su daiktavardžiu trimis aspektais: gimine, skaičiumi ir linksniu; šiuo atveju – su moteriškosios giminės daugiskaitos vardininko linksnio daiktavardžiu. 47 pavyzdyje vartojamas būdvardis *auksaspalvis*, kuris suderintas su moteriškosios giminės daugiskaitos vardininko linksnio daiktavardžiu, taigi įgauna tam tikrą galūnę: *auksaspalvės*. Taigi, dūriniai privalo būti suderinti su daiktavardžiais trimis aspektais: giminės, skaičiaus ir linksnio.

Anksčiau aptarti atvejai, kuomet prancūzų kalbos spalvą reiškiantys būdvardžiai išreiškiami dviejų būdvardžių junginiu, norint apibūdinti spalvos atspalvį, intensyvumą ir pan. Analogiškai, lietuvių kalboje vartojami panašūs junginiai, tik, kitaip nei prancūzų kalboje, jie sudaryti iš prieveiksmio ir būdvardžio.

8 lentelė. Būdvardžiai, išreikšti prieveiksmio ir būdvardžio junginiu

48. „... jūra tyso bekraštė, pilkšvai mėlyna ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 43)	„... la mer est immense, bleu-gris ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 79)
49. „...kyšo pilkšvai žalias kuokštas ...“ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 78)	„...il y a une touffe verte et grise ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 130)
50. „...su giliomis sėdynėmis, aprauktomis dirbtine tamsiai žalia oda “ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 250)	„La station-wagon est très grande, avec des sièges profonds en skai vert sombre ...“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 392)
51. „...ir ilgus dumblių kaspinus, juodai žalius, pilkus, purpurinius “ (Jean-Marie Gustave Le Clézio, 1993: <i>Dykuma</i> , 95)	„...les longs rubans d’algues vert-noir , gris, pourpres“ (J. M. G. Le Clézio, 1980: <i>Désert</i> , 154)

Pavyzdžiai 48–51 iliustruoja prieveiksmio ir būdvardžio junginiu išreikštų spalvą žyminčių būdvardžių vartojimą. Tokio tipo junginių pirmasis elementas – prieveiksmis, nėra derinamas su daiktavardžiais, nes prieveiksmis, kaip kalbos dalis, apskritai nėra kaitoma nei skaičiumi, nei gimine ar linksniu. Tai įrodo ir viršuje pateikti pavyzdžiai: 48 pavyzdyje sudėtinis būdvardis *pilkšvai mėlyna* apibūdina moteriškosios giminės vienskaitos daiktavardį, o 49 pavyzdyje – *pilkšvai žalias* – vyriškosios giminės daiktavardį. Abiem atvejais pirmasis sudėtinio būdvardžio elementas išlieka nepakeitęs savo formos. Tuo tarpu antrasis elementas – būdvardis, keičia savo formą prisijungdamas galūnes, išreiškiančias atitinkamus giminės, skaičiaus ar linksnio parametrus. Kita pavyzdžių pora (50 ir 51) patvirtina tai, jog pirmasis sudėtinio būdvardžio elementas yra nederinamas. Pirmuoju atveju (50 pavyzdys) daiktavardis išreikštas moteriškosios giminės vienskaitos įnagininko linksniu, tačiau pirmasis elementas – prieveiksmis, išlieka nepakitęs, kai tuo tarpu antrasis elementas suderintas su daiktavardžiu minėtaisiais kriterijais. 51 pavyzdyje vartojamas vyriškosios giminės daugiskaitos galininko linksniu išreikštas daiktavardis, o jį apibūdinančio sudėtinio būdvardžio pirmasis elementas nekeičia savo formos, kai, tuo tarpu, antrasis prisijungia atitinkamas galūnes, kaip prieš tai minėtais atvejais.

Taigi, išryškėja aiški sudėtinių būdvardžių, išreikštųrieveksmio ir būdvardžio junginiu, derinimo su daiktavardžiais tendencija – pirmasis elementas –rieveksmis, nėra derinamas, o antrasis elementas, išreikštas būdvardžiu, visuomet derinamas su daiktavardžiais.

Išvados

- 1) Tiek lietuvių, tiek prancūzų kalboje egzistuoja du pagrindiniai būdvardžių tipai: ko-kybiniai ir santykiniai. Prancūzų kalboje būdvardžio padėtis vardažodinėje frazėje yra fiksuota, dominuojanti vieta – po daiktavardžio. Lietuvių kalboje būdvardžio vieta vardažodinėje frazėje gali varijuoti, nekintant sakinio prasmei, tačiau dominuojanti būdvardžio pozicija – prieš daiktavardį.
- 2) Prancūzų kalboje egzistuoja trys pagrindiniai spalvą reiškiančių būdvardžių tipai: paprastieji, sudėtiniai bei būdvardžiai, išreikšti daiktavardžiais. Lietuvių kalboje egzistuoja dviejų tipų spalvą reiškiantys būdvardžiai: paprastieji bei sudėtiniai. Prancūzų kalbos paprastieji spalvą reiškiantys būdvardžiai su daiktavardžiais derinami dviem aspektais: skaičiaus ir giminės. Sudėtiniai bei reiškiami daiktavardžiais būdvardžiai nederinami su daiktavardžiais, išskyrus tam tikrus atvejus. Lietuvių kalbos spalvą reiškiantys būdvardžiai derinami trimis aspektais: giminės, skaičiaus, linksnio. Derinami ir paprastieji, ir sudėtiniai spalvą reiškiantys būdvardžiai.
- 3) Prancūzų kalbos spalvą reiškiantys būdvardžiai visada eina po daiktavardžio. Paprastieji spalvą žymintys būdvardžiai visada derinami su daiktavardžio, kurį apibūdina, gimine bei skaičiumi, išskyrus tuos paprastuosius būdvardžius, kurie baigiasi galūne *-e*. Šių forma keičiasi tik atsižvelgiant į daiktavardžio skaičių. Sudėtiniai spalvą žymintys būdvardžiai nederinami su daiktavardžiais, išskyrus išreikštus dviem būdvardžiais, sujungtais jungtuku „*et*“ bei žyminčiais dvi atskiras daiktavardžio savybes. Daiktavardžiais išreikšti būdvardžiai nederinami, išskyrus konkrečias išimtis. Lietuvių kalbos būdvardžiai visada derinami su daiktavardžiais.
- 4) Pastebimas akivaizdus derinimo skirtumas: prancūzų kalboje nėra linksniavimo sistemos, todėl būdvardžiai derinami tik skaičiaus ir giminės atžvilgiu, o lietuvių kalboje – skaičiaus, giminės bei linksnio. Apibendrinant, prancūzų kalboje (su negausiomis išimtimis) su daiktavardžiais derinami tik paprastieji spalvą reiškiantys būdvardžiai. Taip pat egzistuoja nedidelė dalis išimtinių būdvardžių sudėtinių bei daiktavardžiais reiškiamų būdvardžių grupėse, kurie taip pat derinami su daiktavardžiais. Tuo tarpu lietuvių kalboje būdvardžiai be išimčių visuomet derinami su daiktavardžiais (išskyrusrieveksmiais sudėtinių būdvardžių pogrupyje).

Literatūra

AMBRAZAS, V. ir kt., 2005. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 167, 191.

BALAIŠIENĖ, I., MICKIENĖ, V., 1994. *Praktinė prancūzų kalbos gramatika*. Vilnius: Žodynas, 58, 84–85, 89.

GREVISSE, M., GOOSE A., 1995. *Précis de grammaire française*. Briuselis: de Boeck & Larcier s.a., 92–105.

GREVISSE, M., GOOSE, A., 2008. *Le bon usage 14e édition*. Briuselis: de Boeck & Larcier s.a., 715–717.

NIKOLSKAIA, E. K., GOLDENBERG, T. Y., 1982. *Grammaie française*. Maskva: Vysšaja škola, 69–75.

PAULAUŠKIENĖ, A., 1994. *Lietuvių Kalbos Morfologija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 166, 220.

PLUNGIAN, V., 2010. *Gramatinių kategorijų tipologija. Pirmasis tomas*. Vilnius: Bibliotheca Salensis, 93, 98.

REFEROVSKAIA, E. A., VASSILIEVA, A. K., 1973. *Essai de grammaire française. Cours theorique*. Leningradas: Vysšaja škola, 113, 128.

RUŽĖ, A., 2008. *Lietuvių kalbos morfologija. I dalis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 72.

VALECKIENĖ, A., 1995. *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 118–128.

Šaltiniai

BEIGBEDER, F., 2001. *L' amour dure trois ans*. Paryžius: Gallimard, 4, 7, 17, 20, 32, 34.

BEIGBEDER, F., 2009. *Meilė trunka trejus metus*. Vilnius: Tyto Alba, 3, 6, 17, 32, 34.

BEIGBEDER, F., 2009. *Un roman français*. Paryžius: Éditions Grasset & Fasquelle, 20, 23, 31, 34, 37, 47, 51, 58, 64, 91, 111.

BEIGBEDER, F., 2010. *Prancūziškas romanas*. Vilnius: Tyto Alba, 30, 36, 45, 51, 56, 61, 81, 88, 104, 116, 169, 207.

DE SAINT-EXUPÉRY, A., 1999. *Le petit prince*. Paryžius: Gallimard, 31, 33, 94.

DE SAINT-EXUPÉRY, A., 2011. *Mažasis princas*. Vilnius: Alma littera, 32, 33, 108.

LE CLÉZIO, J. M. G., 1980. *Désert*. Paryžius: Gallimard, 7, 8, 10, 13, 20, 25, 26, 27, 28, 31, 35, 37, 77, 78, 79, 85, 97, 130, 154, 269, 271, 392, 393.

LE CLÉZIO, J. M. G., 1993. *Dykuma*. Kaunas: Vaga, 5, 6, 7, 8, 12, 15, 16, 18, 21, 32, 42, 43, 48, 57, 95, 168, 170, 250.

Svetlana Kosova

Vilniaus universitetas, Lietuva

Moksliniai interesai: leksikologija, morfologija

Aistė Lukoševičiūtė

Vilniaus universitetas, Lietuva

Moksliniai interesai: leksikologija, morfologija

SPALVĄ REIŠKIANČIŲ BŪDVAARDŽIŲ DERINIMAS SU DAIKTAVARDŽIAIS LIETUVIŲ IR PRANCŪZŲ KALBOSE

Santrauka

Daugelyje kalbų žodžiai skirstomi į kalbos dalis, kurių svarbiausioji – daiktavardis. Būdvardis, kalbos dalis, nusakanti daikto ypatybę, yra labai glaudžiai susijęs su daiktavardžiu. Būdvardžiai praturtina kalbą, daro ją ekspresyvią bei išraiškingą. Šiame straipsnyje nagrinėjami spalvą žymintys būdvardžiai lietuvių ir prancūzų kalbose bei jų derinimas su daiktavardžiais. Taisyklingas būdvardžių vartojimas

neretai tampa sudėtingas kalbos vartotojams. Kai kuriose kalbose būdvardžiai turi tik vieną formą, kuri taikoma visiems daiktavardžiams, nepaisant jų giminės ar skaičiaus. Tačiau kitose kalbose, ypačiai fleksinėse, kur sintaksiniai santykiai reiškiami daugiausia kintančiomis galūnėmis, būdvardis turi daug formų ir privalo būti derinamas su daiktavardžiu, kurį apibūdina – kaip lietuvių ir prancūzų kalbose. Šiame straipsnyje analizuojami būtent šių kalbų spalvą žymintys būdvardžiai bei tai, kaip jie derinami su daiktavardžiais.

Atlikus išsamią analizę, paaiškėjo pagrindinės lietuvių ir prancūzų kalbų spalvą žyminčių būdvardžių derinimo su daiktavardžiais tendencijos. Visų pirma, išsiaiškinta, jog lietuvių ir prancūzų kalbose egzistuoja dviejų rūšių būdvardžiai – kokybiniai ir santykiniai. Taip pat, pastebima, jog prancūzų kalbos spalvą reiškiantys būdvardžiai be išimčių visada vartojami po daiktavardžio, kurį apibūdina. Tuo tarpu lietuvių kalboje būdvardžio vieta gali varijuoti, vis dėlto, dominuojanti jo pozicija – prieš daiktavardį.

Prancūzų kalboje egzistuoja trijų tipų spalvą žymintys būdvardžiai – paprastieji, sudėtiniai bei išreikšti daiktavardžiais. Paprastieji spalvą žymintys būdvardžiai visuomet privalo būti derinami su daiktavardžiais skaičiumi bei gimine, tiesa, su kai kuriomis išimtimis, išsamiu aprašytomis straipsnyje. Tuo tarpu sudėtiniai bei išreikšti daiktavardžiais spalvą žymintys būdvardžiai nederinami su daiktavardžiais, tačiau egzistuoja tam tikros išimtys. Tuo tarpu lietuvių kalboje spalvą žymintys būdvardžiai išskiriami į du tipus – paprastuosius bei sudėtinius. Abiejų tipų būdvardžiai visuomet derinami su daiktavardžiais trimis kategorijomis: skaičiaus, linksnio bei giminės. Tai įrodoma pateikiamais pavyzdžiais, surinktais iš grožinės literatūros kūrinių.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: lietuvių ir prancūzų kalbos, būdvardis, daiktavardis, spalva, derinimas.

Svetlana Kosova

Vilnius University, Lithuania

Research interests: lexicology, morphology

Aistė Lukoševičiūtė

Vilnius University, Lithuania

Research interests: lexicology, morphology

COLOUR ADJECTIVE AND NOUN AGREEMENT IN THE LITHUANIAN AND FRENCH LANGUAGES

Summary

In most languages, words are divided into parts of speech, the most important of which is the noun. However, the adjective is very closely related to the noun. Adjectives enrich the language and make it more expressive and eloquent. In this article, one type of adjectives – the colour adjective in Lithuanian and French – will be analysed. As the adjective is a very specific part of speech, the usage of it is sometimes complicated. In certain languages, adjectives have only one form regardless of the gender and the number of the noun they modify. However, adjectives have various forms in flecational languages, where matching the number and the gender with the noun is obligatory, as in French and Lithuanian.

After conducting the research, most common tendencies of the French and the Lithuanian colour adjective and noun agreement were revealed. First of all, it became clear that in French and Lithuanian, two types of adjectives exist: qualitative and relative adjectives. Also, it became clear that most of French adjectives are placed after the noun they modify, which is also valid for colour adjectives. On the contrary, in Lithuanian, the placement of adjectives is flexible; however, the

dominant position is before the noun. Throughout the research it was found out that in French, three types of colour adjectives exist: simple colour adjectives, compound colour adjectives and colour adjectives represented by nouns. What is proved during the empirical survey is that simple colour adjectives in French must match the noun which they modify by its gender and number. The compound colour adjectives stay invariable and do not have to match the noun. However, there are minor exceptions to this rule. Finally, colour adjectives represented by nouns are also invariable, though there are some exceptions as well. In Lithuanian, only two types of colour adjectives exist: simple and compound colour adjectives. The adjectives of both the first and second types must match the noun they modify by the gender, the number, and the case.

KEY WORDS: French and Lithuanian languages, colour adjective, noun, agreement.

Įteikta 2016 metų liepos 6 d.